

КАФЕДРА СОЦІАЛЬНИХ І ГУМАНІТАРНИХ ДИСЦИПЛІН

Методичні вказівки і тематика контрольних робіт

А. Основні положення виконання контрольних робіт

Контрольна робота з релігієзнавства являє собою навчальний документ, що виконує подвійне завдання, а саме, по-перше, дає змогу надолужити нестачу педагогічного спілкування, яка, звісно, відрізняє заочну форму навчання загалом; і, по-друге, має зафіксувати отримані в ході самостійного опрацювання матеріалу знання слухача. Отже, виконання такої роботи і її викладення для подання на кафедру перевіряючому викладачеві повинні виходити з критеріїв системності та чіткого оформлення текстового масиву, який робота містить і який так чи інакше обробляється перед тим як вона отримує вигляд нормативно відповідного тексту.

Системність у роботі означає наявність плану, що передує текстові та відображає його структурні розділи і підрозділи; а це вимагає окремої уваги слухача до узагальнення й структурування теоретичного матеріалу. Зазвичай контрольна робота має реферативну форму, тобто передбачає опрацювання доволі значного обсягу літератури з питань, що вивчаються. Така форма сама по собі не є новою або незнайомою для слухачів. Ще навчаючись у школі, всі абсолютно тією чи іншою мірою опановують написання творів з літератури, техніка якого полягає в пошуку й систематизації, за посередництвом плану, основного змісту аналізованого явища або питання. Відмінність у тому, що, по-перше, в контрольній роботі від слухача вимагається подавати цей зміст стисло, лаконічно, позаяк в умовах кредитно-модульної системи організації навчального процесу замість одного у роботі має бути розглянуто від двох до чотирьох питань, – залежно від обсягу виділених на цю дисципліну кредитів навчального часу. По-друге ж, і головне, реферативний виклад матеріалу має під собою, як основу вільного ним володіння, значну аналітичну працю, – не лише відбір та огляд літератури, але й вивчення й узагальнення ідей і фактів, про які йдеться. Значна відмінність контрольної роботи слухача, яка має бути виконана дійсно на рівні стандартів вищої освіти, – оволодіння методологією та логіко-категоріальним інструментарієм дисципліни, що вивчається, у тому обсязі, якого потребує тема роботи.

Отже, необхідним є попереднє ознайомлення з термінами, які слухачу зустрічаються при читанні спеціальної літератури, перш ніж приступати до написання самої роботи; а також опрацювання навчальних книг за даними у якості контрольного завдання темами й питаннями. Така необхідність постає з огляду передусім на вимогу оформляти й викладати матеріал таким чином, коли ним більш-менш вільно оволодів той, хто навчається, а не навпаки, коли матеріал «володіє» нами, тобто диктує послідовність викладу. Далі, означена необхідність має свій «практичний» бік. Розуміння тексту, з яким працюємо, дає можливість слухачу під час іспиту або заліку давати осмислені відповіді на питання за матеріалом контрольної роботи (а ці питання зазвичай бувають поставлені тоді, коли викладач вважає за доцільне переконатись у розумінні будь-якого теоретичного матеріалу відповідної дисципліни слухачем); тож і підвищити свій балльний результат або взагалі отримати позитивну оцінку.

Відтак, від виконавця роботи вимагається, крім уміння впорядкувати основні пункти тексту, насамперед, здатність розуміти й реферувати складні теоретичні положення, викладки, дискурсивні фрагменти. Тобто треба вміти виділяти головне в матеріалі і, – оскільки робота реферативна, – прописувати знайдені в ньому ключові ідеї та висновки в заключній частині роботи, якщо вони мають загальний характер і не витікають конкретно з часткових ідей та тверджень; а отже, вибудовувати відповідь на контрольне питання по типу невеликого теоретичного екскурсу.

Ретельна робота над змістом тексту, безумовно, позначиться ззовні на оформленні роботи, передусім за посередництвом чіткого плану по кожному з розглянутих питань. План може бути простим або складним, – що є більш коректним з огляду на узагальнюючий нахил самої роботи з реферування. Простий план допускається при зовсім невеликому обсязі питання або його елементарному характері (розкрити поняття, навести й інтерпретувати факти культури, дати історичне посилання та ін.). Перевага складного плану в тому, що він робить необхідним вихід до категорій більш загальних, аж до засад і

принципів, котрі є основою описуваних явищ. Важливо пам'ятати, що назви частин плану, розділів роботи, мають відображати положення теоретичного характеру, а не позначати зовнішні параметри матеріалу («вступ», «основна частина», «висновки»). Якщо й надається така вказівна назва розділу, вона має супроводжуватись позначенням питань, що розглядаються. У вступі буде доцільним обґрунтувати актуальність даної теми роботи, або її вибір, якщо викладач вважає за доцільне дозволити такий слухачу (у випадку особливого інтересу до певних питань, що виявляються належними до предметного поля даної дисципліни). Так звана основна частина – логічний центр роботи – має бути будована концентрично (навколо тематизованого явища культури) або лінійно (за історичною послідовністю подій чи ідей). Відповідно виділяються й позначаються у плані підрозділи. Висновки, – а це єдиний розділ, що може не мати спеціальної назви, – є доцільним продумати окремо, включаючи їх власну послідовність. Іноді у якості висновків може бути подана низка ідей, переформульованих на основі тез з основної частини роботи, якщо вони мали значення ключових положень, що виводилися з викладених вище фактів (хоч і така, на перший погляд проста, процедура вимагає достатньо глибокого їх розуміння). Але оптимальним є формулювання самостійних умовиводів з зареферованого матеріалу й їх послідовний виклад. Простою «технологією» накопичення тез, які могли б відіграти роль висновків у контрольній роботі є виокремлення ідей з тексту, який читається, їх цитування й конспектування.

Тож варто приділити особливої уваги грамотному наведенню цитат. У сучасних друкованих працях, зокрема реферативного характеру, прийнятим є давати посилання на цитовані джерела або переліки джерел, які стосуються певного питання і наводяться у роботі як дотичні до нього, у квадратних дужках, тоді у разі наведення сторінки, на якій цитата розташована в книзі, номер самої книги у списку використаної літератури наприкінці роботи має бути відділений від номеру сторінки крапкою з комою. Якщо номер джерела подається у круглих дужках, номер сторінки пишеться після коми з літерою «с» – «сторінка» – і крапкою після неї. Список використаної літератури має бути в роботі обов'язково, загальний або після відповіді на кожне питання, – у разі, коли література, дібрана для їх розгляду, цілком різна. Вартим уваги є оформлення списку, який повинен бути поданий в алфавітному порядку і з указанням вихідних даних літературних джерел за правилами бібліографії (ці дані обов'язкові для виходу в світ будь-якої книги і містяться на титульному листі та на останніх сторінках, звідки їх і треба переписати). Обов'язковими є й посилання на файли, знайдені в мережі Інтернет, що містять використані в роботі положення й інші матеріали. В таких випадках указується ім'я файлу і його електронна адреса, джерело. Запозичення популярних текстів з Інтернет у якості фрагментів роботи не допускається.

Таким чином, після отримання контрольного завдання слухач повинен знайти рекомендовану викладачем літературу з питань, поставлених у ньому, прочитати її, виписати спеціальні терміни, особливо нові, та знайти значення кожного з них, скласти план кожного питання на основі ідей та положень, які складають основний зміст відповідей на ці питання, і послідовно викласти ці відповіді, а потім надати список книг та інших джерел, що були опрацьовані.

Релігієзнавство – навчальна дисципліна, мета якої: ознайомити аудиторію з основними поняттями релігієзнавства і їх еволюцією; розвиток світоглядної культури тих, хто навчається, в аспектах релігійної віри й теорії релігії; формування здатності обґрунтувати позиції з питань віри, атеїстичного світовідношення; обізнаність курсантів і студентів зі світовими та національно-державними релігіями, релігійними текстами як явищами культури. Роль релігієзнавства у професійній підготовці бакалавра визначена цілями формування особистості майбутніх фахівців, їх гуманітарної культури, духовних цінностей.

Таким чином, навчальний курс «Релігієзнавство» спрямований на створення теоретичного підґрунтя для світоглядної орієнтації курсантів і студентів та є принципово

значущим для морального та естетичного розвитку курсантської та студентської молоді. Тому контрольна робота з дисципліни «Релігієзнавство» має сполучати в собі огляд фундаментальних і водночас дискусійних підходів до вивчення релігії, характеристика якої здійснюється в роботі, поєднаний з чіткістю ключових визначень і термінів.

Тематика контрольних робіт побудована на основі єдності історичного та логічного принципів релігієзнавчого пізнання. При розкритті кожного з питань необхідно мати на увазі історичний контекст та місце феноменів релігії в її історії та в культурі взагалі. Обдумуючи свої відповіді, слухач має зосередити увагу на значенні та специфіці цього явища, а також пов'язати їх із сучасністю.

Неприпустимим є зведення роботи до переказу основних історичних фактів і принципів певної релігії без їх осмислення, без висловлювання й обґрунтування власної аналітичної думки. Звісно, вона навряд чи може бути по-справжньому оригінальною, але її формулювання є однією з передумов створення свідомої позиції слухача в соціально-психологічних проблемах, становлення його світогляду. Отже, всі положення і концепти релігієзнавства, що наводяться в роботі, мають бути коментовані та систематизовані.

З огляду на специфіку дисципліни, особливого значення набуває коло понять, що їх слухач освоює та наводить у роботі. Кожне з них, з одного боку, має цілком конкретний соціально-філософський зміст, а з другого – тривалу історію і здебільшого дискусійний характер. І те й інше є необхідним урахувати в роботі, даючи аналіз основних категорій релігії, котрі містить опрацьований текст або вчення. Слід розкривати різницю смислів понять, що утворюється історично, або принаймні розуміти її. Наприклад, Августин виголосив принцип «Вірую, щоб розуміти», а П'єр Абеляр наголосив: «Розумію, щоб вірити». На цьому прикладі може бути розкрита різниця між патристикою та схоластикою як змістовними категоріями середньовічного західноєвропейського християнства.

За тематикою контрольні завдання поділяються на дві групи. Перша – це питання, що вимагають розкрити проблему з точки зору теоретичного осмислення певного поняття. Цих питань значно менше, ніж у другій групі, – тих, що вимагають розкрити зміст того чи іншого віровчення або схарактеризувати історичний розвиток релігії. У першому випадку потрібно зосередити увагу на аналізі понять, дати приклади їх застосування або явищ, які вони позначають. У другому – надати культурно-історичний контекст, передати й інтерпретувати зміст тієї чи іншої релігії.

У контрольній роботі два питання, відповідно до кількості навчальних модулів. Обсяг викладу кожного питання – від 7 до 10 сторінок формату А4 (кегль 14, через 1,5 інтервали). Таким чином, слухач отримує можливість для докладної характеристики заданої теми. Вона має містити розкриття основних понять, насамперед у номінації, яка є характерною для певного віровчення, історичного контексту, і, звісно, коментарів у якості висновків, що є й найбільш доцільним. Рекомендується перед опрацюванням спеціальної літератури – книг, статей, першоджерел – вивчити відповідні розділи підручників і посібників з релігієзнавства. Вони наводяться у бібліографічному списку після переліку контрольних питань.

Приклад плану контрольної роботи:

Варіант № 35.

Контрольні питання:

1. Сутність релігії
2. Реформація в Німеччині. Становлення євангелічно-лютеранської церкви

Сутність релігії

I. Вступ. Релігія як суспільне явище

II. Релігія і світогляд

A) Релігійна віра як голова характеристика релігії

Б) Релігійний світогляд як ядро релігійної свідомості

В) Структура релігії

ІІІ. Висновки. Значення релігії як соціокультурного феномена

Реформація в Німеччині. Становлення євангелічно-лютеранської церкви

I. Вступ. Історичний контекст Реформації в суспільстві раннього Нового часу

II. Сутнісні характеристики Реформації в Німеччині

A) Передумови і причини Реформації. Мартін Лютер і його діяльність

Б) Основні етапи Реформації в Німеччині

В) Становлення євангелічної церковної організації, специфіка її устрою

ІІІ. Висновки. Реформація в Німеччині і початок становлення протестантизму.

Б. Титульний аркуш контрольної роботи

НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ЦИВІЛЬНОГО ЗАХИСТУ УКРАЇНИ

Кафедра соціальних і гуманітарних дисциплін

Контрольна робота №____
з дисципліни «Релігієзнавство»

Варіант – ____

Виконана слухачем

групи _____

_____

підпис

«____» _____ 2017 р.

Відмітка: _____

Перевірив

_____

підпис

«____» _____ 2017 р.

Харків 2017

В. Теми контрольних робіт з дисципліни «Релігієзнавство»

Варіант 1

1. Сутність релігії
2. Природа християнства як теоретична проблема

Варіант 2

1. Функції релігії в культурі, її духовний та інституціональний виміри
2. Православ'я, його походження та культурний ареал

Варіант 3

1. Поняття про дух та душу в релігієзнавстві
2. Православна ментальність. Ідея соборності

Варіант 4

1. Поняття релігійної конфесії
2. Католицизм: догматика, богослужіння, храми

Варіант 5

1. Держава та церква: історичний аспект відносин
2. Іслам, його основні різновиди

Варіант 6

1. Архаїчні релігії. Релігія та міф
2. Ікона як явище релігійного культу. Іконоборство як факт культури

Варіант 7

1. Ранні вірування: тотемізм, анімізм, фетишизм
2. Православний храм, його убранство

Варіант 8

1. Феномен магії, її архаїчні практики
2. Релігійні конфесії в сучасній Україні

Варіант 9

1. Поняття про національно-державну релігію
2. Католицькі ордени, їх місце в історії Європи

Варіант 10

1. Релігії у Давньому Китаї
2. Візантійське православ'я в історико-культурному контексті

Варіант 11

1. Поняття релігійного культу, його структура та функції
2. Кальвінізм та англіканство – різновиди протестантизму в країнах Європи

Варіант 12

1. Даосизм, його релігійне та філософське значення
2. Реформація в Німеччині. Становлення євангелічно-лютеранської церкви

Варіант 13

1. Індуїзм, його специфіка
2. Старообрядництво і розкіл православної церкви у XVII ст.

Варіант 14

1. Іудаїзм – релігія давніх іудеїв. Культ Яхве
2. Протестантські течії і сучасність

Варіант 15

1. Специфіка релігійних культів Давнього Єгипту
2. Релігія та наука. Віра і знання у сучасній культурі

Варіант 16

1. Античний пантеон: грецька та римська версії
2. Уніатська церква, її виникнення та основні особливості

Варіант 17

1. Джайнізм як релігійна течія
2. Українська православна церква, її історія

Варіант 18

1. Феномен світової релігії
2. Секта як псевдорелігійне утворення, її небезпека для людини і суспільства

Варіант 19

1. Буддизм, його світоглядний зміст. Різновиди буддизму
2. Виникнення протестантизму і його основні версії

Варіант 20

1. Основні тексти буддизму.
2. Активізація релігійної діяльності в сучасній Україні

Варіант 21

1. Релігієзнавство як філософська дисципліна
2. Магія і вірування в праслов'янському світі

Варіант 22

1. Релігія як форма суспільної свідомості
2. Коран та шаріат

Варіант 23

1. Релігія і міфологія
2. Нехристиянські релігійні конфесії в Україні, їх поширення і розвиток

Варіант 24

1. Конфуціанство: виникнення, зміст і значення
2. Сакральне як категорія релігієзнавства. Сакральне і святість

Варіант 25

1. Культ сонця у давніх етносів, їх значення та специфіка
2. Християнство, його основні напрями

Варіант 26

1. Божества древньої Америки. Релігії інків, ацтеків, майя.
2. Буддизм у сучасному світі

Варіант 27

1. Зороастризм і його культова книга Авеста
2. Неорелігійна та пострелігійна свідомість. Релігія та неоміфологізм